

**NEDJELJNI JUTARNJI UŠAO JE U
 JEDNU OD NAJLJEPŠIH PALAČA U
 ZAGREBU S NEPROCJENJIVIM
 UMJETNIČKIM INVENTAROM KOJA
 JE TEŠKO OŠTEĆENA U POTRESU**

Zlatna dvorana seli iz Opatičke

✍ Romina Peritz 📷 Darko Tomaš/Hanza Media

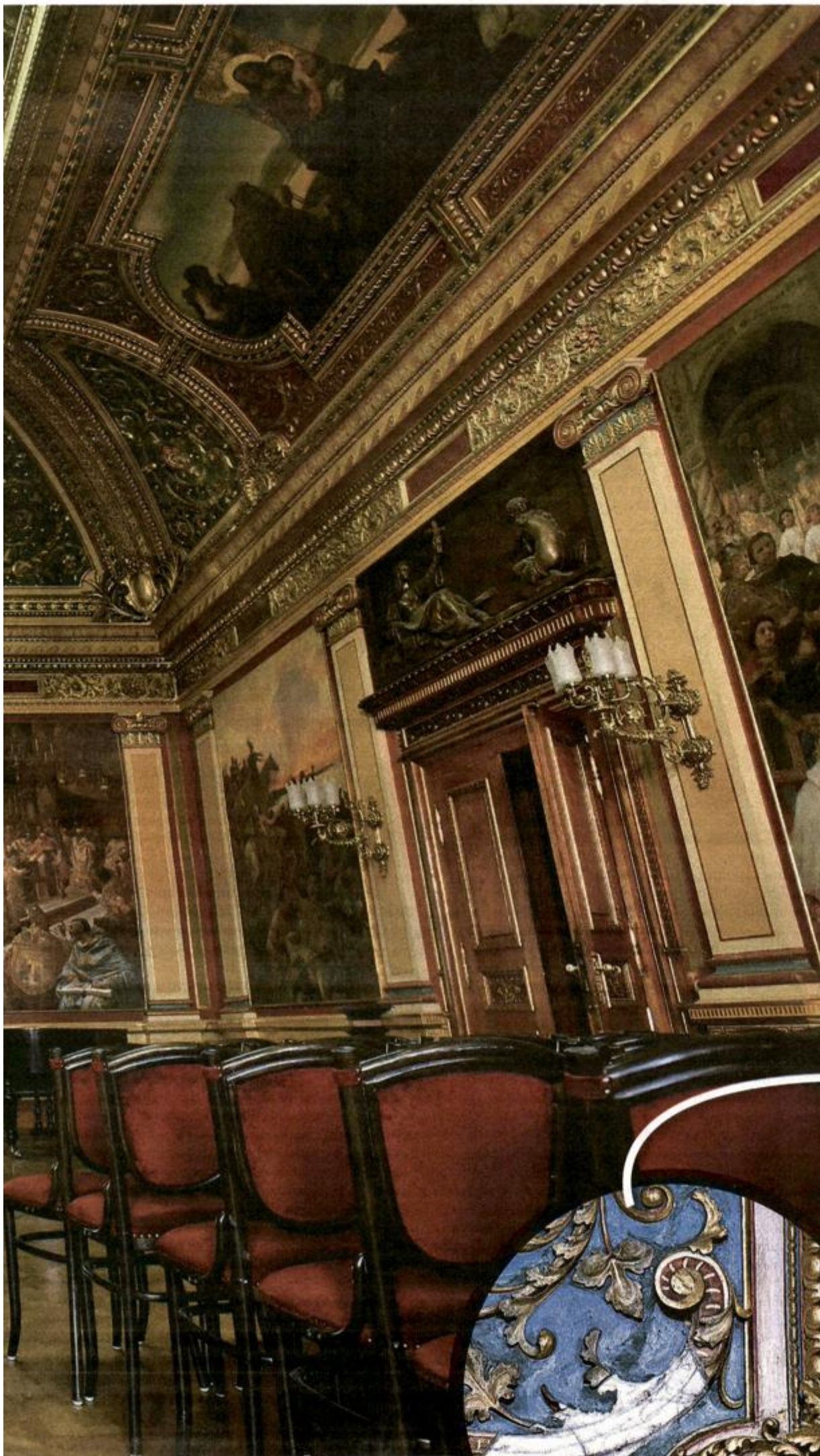
Evakuacija neprocjenjivih umjetničkih djela, slike Bukovca i Medovića odlaze u Klovićeve dvore

Freske najvećih umjetnika u hrvatskoj povijesti umjetnosti su oštećene, raskošne štukature, pozlata i dijelovi zida rasuti su po podu, opisuje stanje ravnatelj

Bilo je dramatično tog 22. ožujka na Gornjem gradu, u Opatičkoj 10, adresi na kojoj se nalazi jedna od najljepših palača u Zagrebu. Sjedište Hrvatskog instituta za povijest, zdanje duge i zanimljive povijesti s neprocjenjivim umjetničkim inventarom teško je stradalo, zidovi su popucali, krovšte se oštetilo, dimnjaci i monumentalni zabati napukli. Židovi nisu prestajali pucati ni sljedećih dana uslijed novih podrhtavanja. Svako je novo micanje tla značilo i novu pukotinu u zidu. A zidovi u palači Vojkffy - Paravić na Gornjem gradu sve su samo ne obični zidovi. Freske koje su oslikali neki od najvećih umjetnika u hrvatskoj povijesti umjetnosti znatno su oštećene, a Zlatna dvorana, najljepši i naj-reprezentativniji prostor u palači, ostala je djelomično bez svojeg sjaja - raskošne štukature, pozlata i dijelovi zida rasuli su se po podu.

Zgradu, jasno je, čeka temeljita obnova, u kojoj će se Zlatna dvorana s galerijom neprocjenjivih remek-djela hrvatskog slikarstva 19. stoljeća na neko vrijeme "demonirati". Zlatna dvorana, barem neko vrijeme, onakva kakvu je znamo, neće stanovati u Opatičkoj 10. "Dvorana carskog sjaja" svojevrsni je fenomen i prema mišljenju mnogih stručnjaka najznačajniji "gesamtkunstwerk" u Hrvatskoj.

Jedinstvena po svojem konceptu, ova raskošno dekorirana prostorija čuva slike, skulpture, reljefe i freske s potpisom Vlaho Bukovca, Celestina Medovića, Ivana Tišova, Otona Ivekovića, Bele Čikoša, Ferde Kovačevića i Roberta Frangeša, nastale i montirane između 1893. i 1908. Nakon prvih izvida na terenu palača je zatvorena, djelatnici Hrvatskog instituta za povijest ne mogu tamo do daljnje boraviti, a kako će se vršiti obnova, pitanje je koje ovih dana muči i ravnatelj

Gordana Ravančića. Freske Ivana Tišova koje krasi stubište, tzv. galerija muza, najviše su stradale u potresu, kaže Ravančić, ulja na platnu nisu oštećena, međutim, zidovi u Zlatnoj dvorani su popucali i pitanje je hoće li se djela uspjeti sačuvati dođe li do novih oštećenja i puknuća. Kasniji potresi koji su uslijedili nakon 22. ožujka učinili novu štetu na palači i moralo se hitno sanirati krovšte te ukloniti jedan dimnjak.

ALARMANTNA SITUACIJA

"Statika nije narušena, no dobili smo žutu naljepnicu, a što će biti dalje, pokazat će detaljniji pregled zgrade. Situacija je u svakom slučaju alarmantna", kaže ravnatelj. Što se tiče neprocjenjivog umjetničkog inventara, on će se morati ukloniti tijekom restauracije, barem ono što se može, a to su slike velikih dimenzija, tri puta dva metra. Ispod i iznad Bukovčeve slike "Živio kralj" velika su na-

puknuća zida. Ista je situacija i s Medovićevom kompozicijom "Dolazak Hrvata", između Pompejanske sobe i Zlatne dvorane. Ravančić kaže da će se ulja najvjerojatnije skloniti u Klovičeve dvore, instituciju čiji su kustosi upoznati s njima i koja ima adekvatna spremišta za njih. To se neće moći napraviti još neko vrijeme zbog situacije s koronavirusom. Radi se o velikim platnima i potrebno je više ljudi da bi se takva akcija izvela, što u ovom trenutku nije moguće organizirati, kaže Ravančić. Bit će potrebno postaviti i skelu. Ekipa stručnjaka iz Klovičevih dvora, kako doznajemo, iz te institucije više puta do sada skidala slike za

OŠTEĆENA DJELA
 Zlatna dvorana, najljepši i najprezentativniji prostor u palači, ostala je djelomično bez svojeg sjaja - raskošne štukature, pozlata i dijelovi zida rasuli su se po podu

→ nastavak na sljedećoj stranici

potrebe posudbi na izložbama i to joj neće predstavljati veći problem iako je njihovo demontiranje delikatan i kompliciran posao.

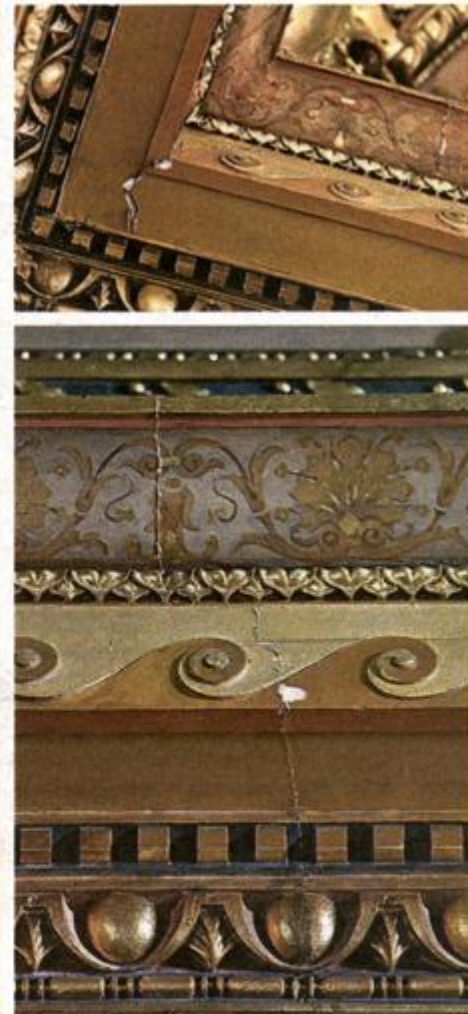
Osim Zlatne dvorane, stradale su i ostale reprezentativne prostorije u palači, u Pompejanskoj sobi, koju Olga Maruševski naziva "čitankom iz klasične starine", popucale su freske s likovima i prizorima koji simboliziraju kulturu, odgoj i etičke vrline grčko-rimskog svijeta, kao i na stubištu zidne slike s likovima Apolona i devet muza znanosti i umjetnosti s pratećim dekorom. Renesansna soba, u kojoj je ured ravnatelja, obložena je drvom i pitanje je u kojem su stanju zidovi. Najviše je stradalo južno krilo palače, kaže ravnatelj, a reprezentativno pročelje prema Radićevoj predstavlja veliku opasnost zbog napuknutog monumentalnog zabata koji stoji na stupovima. "Bojim se da se ne sruši. Palača bi i gore prošla u potresu da prije dvadeset godina nije temeljito obnovljena i donekle učvršćena, pa je, što se tiče statike, barem zasad u redu, ali umjetnine su nastradale." Ravnatelj ne krije svoju zabrinutost obnovom: "Trebalo bi uložiti velika sredstva, milijunske iznose, ne znam samo odakle". Predstoji im, kako nam objašnjava u trenutku dok očekuje stručnjake iz Gradskog zavoda za zaštitu spomenika, izrada plana obnove, popisa svih oštećenja, troškovnika, a morat će se još detaljnije pregledati statika. "Sve ćemo morati ispočetka", zaključuje.

VIZIJA IZIDORA KRŠNJAVOG

Zlatna dvorana dio je vizije Izidora Kršnjavog koji je palaču na broju 10 u Opatičkoj, nakon što je 1880-ih kupljena za vladu, pretvorio u sjedište svojeg ministarstva, Odjela za bogoštovlje i nastavu. Obnovu palače povjerio je Hermannu Bolléu, a umjetničku opremu najvećim umjetnicima onoga doba. "Konceptija dekoracije palače prema uzoru dekoriranja javnih institucija u glavnim gradovima Austro-Ugarske Monarhije proizlazi iz namjere da se od ulaza do ravnateljeve sobe prikažu temeljni razvojni povijesti i kulture Hrvatske kao zemlje čija sadašnjost proizlazi iz zajedničke prošlosti zapadnoeuropskog kulturnog kruga te se temelji na zasada-ma antike i humanizma", objašnjava Petra Vugrinec, kustosica u Klovićevim dvorima i jedna od naših najvećih stručnjakinja za slikarstvo s prijelaza 19. u 20. stoljeće.

A kako navodi ugledna povjesničarka i nekadašnja djelatnica Instituta Mira Kolar-Dimitrijević u tematskom broju časopisa Matice hrvatske Kolo posvećenom Kršnjavom, Zlatna dvorana, osim što nosi poruku da je gradu Zagrebu prijeko potrebna kvalitetna nastava humanističkih i katoličkih temelja, što je pokazano uljanim slikama na stropu, kartušama i reljefima, nosi i dodatnu poruku o povijesnoj povezanosti Hrvatske s ugarskom krunom, uključujući pritom sve hrvatske zemlje - Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju s Dubrovnikom. Tu je poruku, zaključuje autorica, shvatio i car za posjeta Zagrebu 1895. godine, što je Kršnjavoga stajalo položaja i onemogućilo završno uređenje dvorane.

"Slavonac Kršnjavi, sklon raskoši koju je vidao kod plemstva, odlučio je Zagrebu i Hrvatskoj ostaviti trajnu uspomenu na svoju vladavinu, ali i na povijesne veze Hrvata s Madarima. Je li imao u planu i druge ideje - nikad nećemo saznati, jer je predstojnikovao svega pet godina, a Zlatna je dvorana sve do 1991. bila uglavnom zatvorena za obične građane, skrivajući dugo čuvanu tajnu kojom se nitko ni u vrijeme monarhističke ni u vrijeme socijalističke Jugoslavije nije bavio. Da bi potvrdio važnost svoje predstojničke uloge za prosvjetu i kulturu, čitavu je zgradu obilježio grčko-rimskom tradicijom, dominantnom u humanističkom obrazovanju mladih ljudi", navodi Mira Kolar-Dimitrijević, podsjećajući i da je Zlatna dvorana još 1920. izgubila izvornu raskoš, kada su zlatne stolice koje su se u njoj nalazile otpremljene u Beograd, ali zato su "slike na zidu Zlatne dvorane, koja je u moje vrijeme služila kao či-

SKIDANJE SLIKA

Slobodan Radić, voditelj odjela za štafelajno slikarstvo pri HRZ-u tijekom demontaže Čikoševe slike 'Odisej ubija prosce'

taonica Arhiva Instituta za radnički pokret, Pompejanska dvorana i ukrašeno stubište činili da zgrada usprkos oštećenjima sačuva izvornu poruku".

A slike iz Zlatne dvorane, točnije Ivekovićev "Poljubac mira hrvatskih velmoža kralju Kolomanu", kako nam otkriva kustosica Galerije Klovićevi dvori Petra Vugrinec, trebale su uskoro visjeti na zidovima Mađarskog nacionalnog muzeja u Budimpešti kao dio izložbe "Hrvatska - Mađarska: 800 godina zajedničke kulturne baštine", koja je odgođena zbog pandemije te će se otvoriti u Galeriji Klovićevi dvori u rujnu 2020. godine, a Budimpešta će na izložbu u osam stoljeća dugim kulturno-umjetničkim vezama dviju zemalja pričekati do prosinca. "Trebala je to biti najznačajnija izložbena poslastica u povodu predsjedanja Republike Hrvatske Vijećem Europske unije", kaže kustosica, koja je dobro upoznata s djelima u Zlatnoj dvorani i često ih posuđuje za izložbe na kojima radi. Upravo je jedna od slika iz Zlatne dvorane posuđena za jednu veliku izložbu u Italiji. Riječ je o izložbi "Ulisse l'arte e il mito" u muzeju San Domenico u Forliju, koja obrađuje vezu umjetnosti i mita kroz djela s motivima Homerove "Odiseje" nastala od antike do suvremenog doba, no koja je, kao i sve izložbe, vrlo brzo nakon otvorenja morala biti zatvorena zbog globalne pandemije koronavirusa.

POSUDBA DJELA

Prema riječima Petre Vugrinec, ta je izložba dio brojnih tematskih izložbi koje u posljednje vrijeme obrađuju vezu književnosti i likovne umjetnosti, baveći se ovaj put paradigmatskom temom Odiseja, jednog od najsnažnijih karaktera zapadnoeuropske književnosti i umjetnosti. "Autorski tim i savjet izložbe čine

najprestižnija imena talijanske povijesti umjetnosti, čiji je predsjednik Antonio Paolucci dugogodišnji direktor Vatikanskih muzeja te autor brojnih izložbi i monografija o najznačajnijim talijanskim umjetnicima. Posebno smo ponosni što je u selekciju brojnih umjetničkih djela 19. stoljeća posvećenih Odiseju, posuđenih iz najprestižnijih svjetskih muzeja, odabrano i Čikošovo djelo "Odisej ubija prosce" iz 1898. godine, koje se našlo i na pozivnici ove uz Rafaelovu retrospektivu najočekivanije talijanske izložbe u 2020. godini. Na žalost, velebna se izložba u Forliju zbog pandemije morala zatvoriti te će posljedice financijskog gubitka muzej osjećati još dugu niz godina s obzirom na to da se radi o višegodišnjem, pomno pripremanom znanstvenom projektu koji je rezultirao raskošnom izložbom.

To nije prvi put da se djela iz Opatičke 10 posuđuju kako za europske tako i za domaće izložbe, dodaje Vugrinec. Prije godinu dana Čikoševa slika "Walpurgina noć" (1898.) ušla je u selekciju velike međunarodne izložbe u Rovigu "Umjetnost i magija: Fascinacija ezoterizmom u Europi".

Medovićeva djela "Splitski sabor 925", "Dolazak Hrvata", "Zaruke kralja Zvonimira s Jelenom Lijepom" i "Krunidba Ladislava Napuljskog 1403." bila su na retrospektivi u Galeriji Klovićevi dvori 2011. godine, a Bukovčeva platno "Živio kralj" krasilo je izložbu "Izazov moderne: Zagreb - Beč oko 1900." u Klovićevima i u bečkoj galeriji Belvedere. Bukovčeva "Dubravka", slika koja se inače

čuva u Muzeju lijepih umjetnosti u Budimpešti i prvo je djelo naručeno za svečanu Zlatnu dvoranu Odjela za bogoštovlje i nastavu u Zagrebu, kako najavljuje kustosica Klovićevih dvora, nakon više od stotinu godina bit će izložena u Zagrebu na spomenutoj izložbi o vezama Hrvatske i Mađarske. "Glavni je lik Ivan Gundulić, koji će uz mnoge značajne likove iz dubrovačke prošlosti prisustvovati uprizorenju pastorale 'Dubravka' (1628.), i to u trenutku hrvanja satira s glavnom junakinjom Dubravkom. Gundulićeva pastorala je, unatoč nedužnom sadržaju, snažna politička alegorija slobode, čiji su stihovi kao geslo hrvatskih nacionalnih težnji, snažno odjekivali slikom koju je mađarska vlada naposljetku otkupila na Milenijskoj izložbi u Budimpešti 1896. spretno onemogućivši propagiranje nacionalnih težnji u javnom prostoru Odjela za bogoštovlje i nastavu."

VAŽNOST OČUVANJA PROSTORA

Petra Vugrinec bavi se Zlatnom dvoranom i u doktoratu "Simbolizam u hrvatskom slikarstvu". Prema tezi iz doktorskoga rada, radi se o ishodišnoj točki formiranja hrvatske likovne moderne, prostoru u kojem su se umjetnički formirali njezini protagonisti, posebice Mate Celestin Medović, Bela Čikoš Sesija, Ivan Tišov i Robert Frangeš Mihanović, koji uz Bukovca, čije je djelovanje također vezano uz Odjel, čine okosnicu Zagrebačke šarene slikarske škole.

"Nemjerljiva kvaliteta radova na kojima su neki umjetnici zarana dosegli kvalitetu koju nisu uspjeli ponoviti u kasnijim djelima ukazuje na prijeko potrebu očuvanja ovoga prostora po svaku cijenu. Njime se Zagreb može usporediti, a šarmom njegove ljepote i natkriliti mnoge primjere ovakvih umjetničko-arhitektonskih ansambala europskih prijestolnica, koji krase suvenirsku ponudu Beča, Budimpešte i ostalih srednjoeuropskih prijestolnica te privlače mnogobrojne turiste", smatra ova povjesničarka umjetnosti. "Rekla bih da je Palača odjela za bogoštovlje i nastavu, danas u ingerenciji Hrvatskog instituta za povijest, najznačajniji spomenik Zagreba iz doba Austro-Ugarske Monarhije, upravo onog Zagreba koji je s potresom djelomice izbrisan, stoga ne smijemo propustiti daljnje propadanje ovakvih rječitih svjedoka prošlosti", zaključuje. ✓

Palača je najznačajniji spomenik Zagreba iz doba Austro-Ugarske Monarhije, upravo onog Zagreba koji je s potresom djelomice izbrisan, ne smijemo propustiti daljnje propadanje ovakvih rječitih svjedoka prošlosti

